

Biblioteket som sosial arena

Flere av deltakerne fortalte at de ønsket å bruke biblioteket som en sosial arena, for å møte venner, familie eller kolleger eller være med på arrangementer. Løsningen som flere ønsket, var å ha en klar inndeling av bibliotekrommet, hvor stillasjoner, hyller med lånebøker og sosiale soner ikke blandes sammen. Tidligere forskning har vist at noen personer med autisme har utfordringer med tics eller ufrivillige lyder, som gjør at det kan være vanskelig å bruke bibliotekrom som er helt stille. Dette viser at for personer i autismespekteret vil et bibliotek med både stillasjoner og mer aktive soner være en fordel.

Noen deltakere syntes også det var viktig å ha hyller og stillasjoner adskilt, slik at man ikke ble forstyrret av personer som lette etter bøker eller at man følte at man forstyrret personer mens man selv lette etter bøker. Å ha biblioteket delt i klare soner, kan være til hjelp for personer som er introverte, personer med angst eller personer med nedsatt syn som navigasjonsstøtte. Det vil også være en fordel for personer i rullestol eller med barnevognet, som vil ha vanskeligere for å navigere til bokhyllene dersom møbler er i veien.

Forstyrrende sansinntrykk

Flere av deltakerne hadde utfordringer med lys og lyd i biblioteket. Særlig lysstoffør ble trukket frem som problematisk. En deltaker beskrev det slik: «Lysstoffør er en forferdelig opplevelse, både i blinkinga og i summinga.» Dette kan også være en utfordring for andre personer, for eksempel med migrene eller epilepsi. Sterke farger på veggen er også ubehagelig for flere. En deltaker beskrev det slik: «Det er veldig overveldende hvis det er i hele biblioteket.» Løsningen deltakerne nevnte, var å ha lyskilder som ikke lager lyd, ikke er sterkt og bløtende og er justerbare, for eksempel ledpærer. Å bruke nøytrale farger ble også trukket frem som viktig.

Lydnivået på biblioteket kan være en utfordring. Flere av deltakerne ønsket et stille sted der de kunne sitte og jobbe. En deltaker beskrev det slik:

«Jeg synes det er trist når det [besøket på biblioteket] blir nøddlagt av at alle dem som helst vil stå og skramle på kjøpsanetret, tar det med seg inn på bibliotekene, for det er det ene stedet som er litt sånn stille og rolig og forutsigbart.» Dette kan kobles til at personer i autismespekteret kan være sensitive for høye lyder og oppleve mange sansinntrykk som forsterket, sammenlignet med andre brukere.

En av deltakerne nevnte et ønske om å ha taktile utfordringer der man sitter og jobber, slik at man kan flytte fokuset fra disraserende lyder og lys. Slike overflater kan for eksempel være prikker eller striper i horisontal med forskjellige materialer. Man kan da fokusere på hvilket materiale man kjenner på i stedet for å bli distraheret av omgivelsene. Slike taktile utfordringer kan også være positivt hvis personer med angst eller stress får panikk eller angstanfall. Da kan taktile løsninger hjelpe for noen (Wang et al., 2020, Introduction).

Sjekkliste for hvordan man kan lage mer tilgjengelige bibliotek

- Lån av bøker, bruk av tjenester
- En god oversikt over hvordan og hvor litteratur står i samlingen, særlig ved UH- og fagbibliotek.
- Separate hyller hvor pensumbøker til ulike fag står samlet.
- Lys- og lydnivå
- Anvend lyskilder som ikke lager lyd, ikke er sterke og bløtende samt justerbare, for eksempel ledpærer.
- Bruk nøytrale farger på biblioteket.
- Ha taktile utfordringer der man sitter og jobber.
- En klar inndeling av bibliotekrommet, hvor stillasjoner, hyller med lånebøker og sosiale soner ikke blandes sammen.
- Arrangementer
- Ikke ha arrangementer i hovedrommet på biblioteket.
- Hvis man må ha arrangementer i hovedrommet, må det formidles til andre brukere når og hvor arrangementet skal holdes.

Bibliotekarer

- Bibliotekarer må assistere de brukerne som trenger hjelp med å bruke ulike tjenester eller å finne frem i samlingen – på brukernes premisser.
- Kurs for bibliotekarer hvor man får en innføring i ulike grupper i samfunnet og hvilke utfordringer de kan ha.

Organisering av biblioteket
Ved lån av bøker hadde en av deltakerne utfordringer med å finne frem til litteratur på UH- og fagbibliotek. Deltakeren beskrev opplevelsen av å lete etter bøker på UH- og fagbibliotek slik: «Veldig tungskelig å finne frem. Jeg skjønte skolebiblioteket, det var organisert etter alder. Men alt det der med bokstav, tall og kodelagene som står på hver bok [...] jeg har aldri forstått det.» Det er viktig at bibliotek har en god oversikt over hvordan og hvor litteratur står i samlingen, særlig ved UH- og fagbibliotek. Det er med andre ord viktig å beskrive for brukeren om man bruker Dewey eller noe annet system, og i tillegg hvor de ulike kategoriene står i bibliotekrommet.

Dette vil være hensiktsmessig for andre brukere som har samme utfordringer, som personer med dysleksi eller dyskalkuli, der forskning har rapportert om utfordringer med å navigere i hyller basert på slike klassifikasjonssystemer. Man kan også anta at også mange andre bibliotekbrukere har tilsvarende utfordringer med å forstå dette hyllesystemet.

Forutsigbarhet

I tidligere forskning om forholdet mellom personer med autisme og bibliotek kommer det frem at forutsigbarhet er viktig. Dette ble også diskutert av deltakerne i denne studien. Tidligere forskning viser at bibliotekenes stadige ombløining på samlinger, møbler osv. kan være en utfordring for personer i autismespekteret, som har behov for gjensjånelse og forutsigbarhet. Dette er også viktig for personer med nedsatt syn, som får utfordringer dersom det er fysiske sperrer i de kjente navigasjonsrutene. Det kan også være en utfordring for personer med demens. Det er derfor viktig å ha i bakhodet at det å lage et attraktivt og aktuelt bibliotektilbud ikke alltid er det samme som å gjøre hyppige endringer i samlingene. En løsning kan være å ha egne områder der samlinger byttes ut, men at hoveddelen av biblioteket beholder møbler og samlinger, slik at det oppleves som forutsigbart og tilgjengelig for flere.

Møtet med bibliotekarene

Det er viktig at bibliotekarene har kompetanse om forskjellige brukergrupper. Bibliotekarer må også ha en forståelse av at enkelte brukere har behov for hjelp, men kan føle seg ubekvemme med å ta kontakt med bibliotekarene. Da vil vi også lettere forstå hvordan vi skal lage inkluderende biblioteketjenester.

To av deltakerne følte at de ikke ble helt forstått av bibliotekarene de hadde møtt. Den ene sa: «Jeg kunne ønske at, ja, at de skulle være litt mer vant til [forskjellige brukere].» En annen sa:

«Når jeg ber om hjelp, får jeg en holdning om at å ja, men dette er så enkelt, det er jo bare rett bort i der.» Som tidligere nevnt kan personer i autismespekteret ha utfordringer med å forstå gester, uttrykk og nyanser i maten man snakker på. Det kan være nyttig å forklare veldig konkret og beskrivende hvordan brukeren skal finne frem til en bok eller gjøre andre ting hen trenger hjelp med. Det kan også være lurt å huske på at personer med autisme kan ha utfordringer med øyekontakt, forstå kroppsspråk, og at deres personlige intimsone kanskje er litt større enn andres.

Litteraturliste

Folkebibliotekloven. (2014). Lov om folkebibliotek. (LOV-1985-12-20-108). Lovdata. <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1985-12-20-108>

Haflan, T. B. (2021). Personer med høyffungerende autisme og biblioteket [Bacheloroppgave]. Osloamet.

NHI. (2021). Autismespekterforstyrrelser – prognose. NHI. Hentet (15.07.2021) fra <https://nhi.no/sykdommer/barn/autisme/autisme-prognose/>

Wang, C., Liu, H., Li, K., Wu, Z., Wu, C., Yu, J., Gong, Q., Fang, P., Wang, X., Duan, S., Wang, S., Gu, Y., Hu, J., Pan, B., Schmidt, M. Y., Liu, Y. & Wang, X. (2020). Facilitate modulation of memory and anxiety requires dentate granule cells along the dorsoventral axis. Nature Communications, 11, 6045. <https://doi.org/10.1038/s41467-020-19874-8>